

СОЈА ПОЗОРИШНО ДЕЛО
1922
2022 **ЈОВАНОВИЋ**

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

СОЈА ПОЗОРИШНО ДЕЛО
1922
2022 **ЈОВАНОВИЋ**

ИЗЛОЖБА ПОВОДОМ
100 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА И 20 ГОДИНА ОД СМРТИ

АУТОР ИЗЛОЖБЕ И КАТАЛОГА
мр Александра Милошевић, музејски саветник

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
2022

„Позориште је мој почетак и моја права вокација, прва моја љубав и основа мога знања. Говорећи о позоришту, мислим на моју везаност за говорни језик, за лепу реч, за књижевност. У позоришту сам играла све те личности у комадима које сам режирала. Обожавам сваку позоришну пробу од читалачке до генералне.“

Соја Јовановић

Увод

Соја Јовановић успоставила је модерне темеље позоришне, филмске и телевизијске режије, и деценијама је била међу централним ствараоцима нашег културног живота. Помињана је као значајна жена у нашој култури, али без комплетног осврта на поједине сегменте њеног рада или пак на стваралачки опус.

Музеј позоришне уметности Србије посветио је Соји Јовановић вече у оквиру циклуса „Позориште у сећању савременика“ 8. децембра 1997. како би јој се указало поштовање и истакао значај њеног дотадашњег рада. Уз Соју, учествовали су и Радослав Лазић, редитељ, театролог и професор, Милосав Мирковић и Александар Милосављевић, позоришни критичари. Вече је у целости пренесено у тематском блоку часописа *Театрон* број 103 (1998) у издању Музеја. Тада је, такође, у оквиру музејског програма „Театротека“, премијерно приказан филм – *Пон Ћира и Пон Спир* из 1982. године.

Стручна јавност јој се током њеног живота није довољно одужила. Неправедна запостављеност добија свој епилог 2022. када се уједно обележавају годишњице њеног рођења и смрти. Да би се то донекле исправило, ове године поново се осветљавају њен значајан рад и јединствена и духовита личност. У Дому Јеврема Грујића Соја је представљена у оквиру изложбе „Великанке српске културе“, чији су аутори Бранка Цонић, директорка Дома Јеврема Грујића, и Ружица Опачић, историчарка уметности. У месецу њеног рођења, у Музеју Југословенске кинотеке, отворена је изложба „Соја Јовановић – снови у боји“ посвећена првој редитељки играног филма, аутора Ирине Кондић, кустоса.

Управо зато што је Соја Јовановић прва и значајна у многим остварењима, неопходно је да јој узвратимо на трајнији начин. Изложбе, вечери и сећања су пролазни. Град у којем је рођена и стварала захвалио јој је скромним спомен-обележјем на углу улица Максима Горког и Његошеве, 27. јуна 2014, аутора Младена Божовића. Клупе, жардинијере и застакљену фонтану дизајнирала је Јована Милетић, архитекта. Ипак, награда која би заслужено носила име Соје Јовановић још није устављена ни у једној области њеног стваралаштва којим нас је задужила. Зато је важно да за почетак позоришна награда „Соја Јовановић“ за комедију буде у разматрању у скорој будућности.

Као кровна институција историје позоришне уметности, Музеј заокружује 2022. годину изложбом о театарском стваралаштву редитељке Соје Јовановић. Поставка у Јевремовој 19 наставиће своја путовања по Србији и тако оживети Сојино дело које се не завршава у календарској години поменутих годишњица.

Породична лоза и одрастање

Соја Јовановић потиче из чувене вршачке породице Јовановић, која је изнедрила сликара Павла Пају и Милана, грађанског и дворског фотографа. Често се наводи погрешан податак да је у породичној лози и Анастас, један од првих српских фотографа. Милан је имао ћерку Софију, по којој је касније Соја добила име, и сина Павла. Софија умире млада у Скопљу 1917. у кући њиховог кума Бранислава Нушића. Њен портрет је овековечио Паја Јовановић и неретко је навођено да је на њему представљена мала Соја, будућа редитељка.

Син Павле био је као и прадеда инжењер, потом доктор хемије. У браку са Савком добио је двоје деце: кћи Софију Соју и сина Милана. Сојина мајка Савка била је ћерка Пере Илића, рударског инжењера. Њене гимназијске дане прекинуо је Први светски рат када с родитељима одлази у Француску, где после завршене школе уписује педагогију на Филозофском факултету у Лиону. По повратку у Београд, уочи дипломског испита удаје се за Павла Јовановића, убрзо рађа Софију и Милана, тако да студије напушта и посвећује се породици. Соју и Милана отац је често водио у своју лабораторију, где су изводили разне експерименте. Био је италијански ђак и пасионирано је волео музику, посебно оперу. „Било је то чаробно, права алхемија. Али живот је хтео да ја свој 'камен мудрости' ипак нађем у позоришту“, присећала се Соја. Међу уваженим члановима породице били су и Сојин стриц Душан Јовановић Ђукин, архитекта и вајар, и његова супруга Невенка Урбанова, која је Соју припремала за пријемни испит на Драмском одсеку.

„У њеном васпитању, понашању и ставу, осећала се изразита грађанска провенијенција. У недостатку нашег племства, она, и њој слични могли су словити као наше племство (...) осећала је блискост и према академику и чистачу, без охолости због свог знања, имања или животне позиције. (...) А имала је у породици и прве фотографе, и прве дворске сликаре, и прве винчанске атомисте, и прве поседнике клавира, све саме образоване и даровите Јовановиће.“

Јован Ђирилов, *News*, 2002.

За Соју је детињство представљало продужену радост. У богатом интелектуалном окружењу развијала је игру и машту, које су касније биле важна обележја њеног уметничког изражавања.

„Моје детињство је била бескрајна продужена радост. (...) У доба мога детињства деда није више радио и могао је да нам поклања суботе и недеље, моме брату Милану и мени. У причама, увек се настављало тамо где се стало прошле недеље. 'И, деда, шта је после било? Е, после је мене болео стомак седам дана, толико сам се био најео колача.' Мој деда је измишљао 150 ствари да ме забави а мој отац је био хемичар-чудотворац који ме је опчињавао правећи разна чудеса од димних ефеката до невероватних црвених куглица. Моја мајка је играла сасвим другу улогу, она

ми је практично организовала живот. (...) и зато сам свакодневно имала часове из француског, немачког и математике. (...) учила сам музичку школу и ишла на ритмичке вежбе (...) Био је то прави култ учења... Моје слободно време ја сам морала да крадем. Моја мајка је поштовала затворена врата моје собе иза којих сам ја тако помно учила. Међутим, то учење је било комбиновано са мојим играма. Ту сам организовала моје прво позориште. Имала сам око 40 лутака донетих из Беча, са којима сам разговарала – глумила. Најлепши тренуци из моје младости биле су велике журке – игранке које су се догађале у нашој кући. На те журке моја мајка је посебно мислила и она их је организовала. Тада би се у нашем петособном стану скоро све ствари померале... да би било довољно простора за игру. (...) Моја мајка је са љубављу неговала сва наша дружења. Ту и у таквој породици треба тражити моје корене овога што сам ја данас и каква сам данас.”

Соја Јовановић, *Ана*, 1994.

Школовање

Почетком XX века један од четири клавира „Стенвеј” у Београду био је у кући Јовановића, захваљујући њеном деди Паји. Софија је од најранијег детињства ишла на часове клавира код Јелене Крстић и компоновања код Станојла Рајчића. Такође, током четири године вежбала је тада популарне ритмичке игре код Маге Магазиновић. Опште образовање је стекла у познатој француској школи „Сен Жозеф” у којој је, током четири разреда основне и два гимназије, учествовала у дечјем позоришту.

„Била ми мала рука... да ми се распон прстију не може поправити... Ишла сам у тада познату Француску школу... Ту смо се пре свега учили раду и дисциплини. (...) Али све се заборављало на часовима слободних активности и забаве. Тада је почињала чаролија... Имали смо своју бину, своје приредбе, своје виле и чаробњаке, лепили бркове и брадице... Ту сам први пут осетила очаравајући мирис 'мастикса', позоришног лепка. Да ли сам се већ тада 'ухватила на лепак'? Не знам, у сваком случају, у кући се о томе није говорило. Позориште? Таман посла! (...) Ми смо стално нешто припремали, изводили, играли, и то је без сумње морало оставити снажан утицај на млада бића.”

Соја Јовановић, *Политика*, 1975.

Убрзо пошто је Соја завршила први семестар на Технолошком факултету, избио је Други светски рат. Како би испунила време, са четири другарице је кренула на курс кројења и шивења. Једног августовског дана 1941. по изласку са курса десио се сусрет који је усмерио њен животни пут.

„Кад сам матурирала уписала сам се на Технички факултет: да задовољим оца, био је технолог. На факултету сам била у кружоку у коме је био један наш маркантни друг кога смо звали Чомбе (...) Дође рат, окупација, шта да се ради? Почела сам с једним курсом кројења и шивења заједно с четири своје добре другарице. Једне вечери баш пред зградом где се одржавао курс, сретнем Чомбу. Срдачно се поздравим, радовала сам се у тој општој несрећи што ми је један познаник жив. 'Како си?' питала сам. 'Добро!' одвратио је помало збуњени младић. Нисам ни приметила да се према мени понаша као према сваком непознатом. Дуго ми је требало да схватим да играм малу 'комедију забуне'... и он ми предложи да се упишем на Музичку академију, која је једина радила за време рата, јер су сви факултети били затворени. Мој покојни стриц Душан, вајар, био је супруг Невенке Урбанове, ја одем код ње да ми покаже како се рецитије... (...) Дођем после у Академију, издекламујем своје и будем примљена. И тако постанем студент драмског одсека. И ту, одмах потом, откријем своју велику заблуду: Чомбе је био Радош Новаковић. Сличност је била невероватна и заблуда је трајала све док се нисмо боље упознали.”

Соја Јовановић, *Политика*, 1975.

СТИЦАЈЕМ РАТНИХ ОКОЛНОСТИ А НА СРЕЋУ КУЛТУРНОГ ЖИВОТА КОЈИ ЈЕ ТИХ ГОДИНА УЗИМАО ЗАЛЕТ, СТУДИЈЕ НА ДРАМСКОМ ОДСЕКУ МУЗИЧКЕ АКАДЕМИЈЕ ОКУПИЛЕ СУ РАЗЛИЧИТЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ: СОЈУ ЈОВАНОВИЋ, РАДОША НОВАКОВИЋА, ЉИЉАНУ КРСТИЋ, МИРУ МИТРОВИЋ, ДУШИЦУ ЧАНГАЛОВИЋ, НЕДУ ДЕПОЛО, МИЋУ ТОМИЋА, МИРА ЂОРЂЕВИЋА, НАДУ КАСАПИЋ И ДР. МЕЂУ ПРЕДАВАЧИМА СУ БИЛИ КОМПОЗИТОР ПЕТАР КОЊОВИЋ (ВИЗУЕЛНИ ЕЛЕМЕНТИ ГЛУМЕ), СТРАХИЊА ПЕТРОВИЋ (ГЛУМА) И ДР СРЕТЕН МАРИЋ (СВЕТСКА КЊИЖЕВНОСТ). ЊИХОВ СВЕУКУПАН ДОПРИНОС ПОСЛЕРАТНОЈ ИЗГРАДЊИ ПОЗОРИШТА, ФИЛМА И ТЕЛЕВИЗИЈЕ ИМАО ЈЕ ИЗВОРЕ У ТАЛЕНТОВАНОЈ И УМЕТНОШЋУ ОПЧИЊЕНОЈ ПРВОЈ КЛАСИ ДРАМСКОГ ОДСЕКА.

„Софија припада овом ведром, радозналом и талентованом нараштају – београдској дечурлији, млађарији, па и старудији, на прелому века, која није могла да се скраси, него је покушавала, а кашто јој се чинило и да успева, да, зачас, хитро, реши, или смандрља, свеједно – квадратуру круга на три ћошка.”

Слободан Стојановић, *Театрон*, 1998.

„Тада почиње моје позориште од јутра до мрака. Испод руке набављамо Станиславског и читамо га тајно. Од њега смо научили да је позориште колективна игра, да је позориште светиња, а да глумац не игра само свој текст, него и текст партнера... Сав тај наш рад био је, у ствари, студирање Станиславског: увод у један нов театар. То је најзрелији период учења...”

Соја Јовановић, *Ана*, 1994.

Позоришни почеци

Академско позориште основали су студенти 1922. како би имали своју сцену за рад на вишем уметничком нивоу. Десет година касније придружили су им се полазници Глумачке школе у Народном позоришту. У Академском позоришту су стицали практичан рад и када би глумачки стасали, одлазили су у професионалце. Народно позориште је учествовало у њиховом заједничком развоју: давало им је редитеље, слободну сцену за представе, неопходан декор и костиме, реквизите и студенте своје Глумачке школе. Плодоносни и креативни рад Академског позоришта је 1932. одликован Краљевим орденом Светог Саве IV степена за заслуге на пољу образовања и уметности. Од 1935. чине га лево оријентисани студенти и чланови СКОЈ-а, под управом Јурице Рибара који оснива лист „Студент“ 4. априла 1936. године.

Погрешно се наводи у штампи да је Соја Јовановић један од оснивача Академског позоришта. Тачније, била је међу покретачима његовог рада током окупације, што је пресудно утицало на њено будуће стваралаштво. Заједно с колегама прве класе Драмског одсека, с професором глуме Страхинићем Петровићем и асистентом глумцем Радошем Новаковићем на челу, формирала је снажну групу Позориште А. Базирали су свој рад на „Систему“ Станиславског и у заносу позориштем креирали мото: „Немогуће не постоји, оправдања нема!“

Одмах по ослобођењу, 21. октобра 1944, Соја Јовановић се пријавила за посао и постала културно-просветни референт у Омладинском дому Првог рејона у Крунској улици. Ту су се окупили студенти Драмског одсека, чланови Академског позоришта и скојевци КУД „Иво Лола Рибар“. Добили су наређење да припреме простор за конгрес Централног комитета омладине. Заједно су рушили зидове, пунили сламарице, сређивали простор и спремали премијеру Нушићевог *Аналфабете* за само неколико дана. Премијера је свечано изведена у јесен 1944. године.

„... Питају нас можемо ли нешто да спремимо? За када? За два дана! Можемо, јер тада је била парола 'све се може'. Режиер – секретар Дома, односно ја. Радош Новаковић нам је био шаптач... Прва представа у Народном позоришту. Раде (Марковић) је добио да једе мушмуле јер оне се дуго чисте, па је било довољно пауза да чује шаптача. Радош му тако шапуће, али се ништа не дешава! Нема реакције! Нема ни трунке смеха, као да је празна сала, а није празна! (...) И наједном, Радош престане да шапуће и почне да се смеје ко луд. Изађе право на сцену и поче да маше књигом. Спушта се одмах завеса, ми мртви од страха а Радош упада иза сцене и каже: 'Па зар не видите да цела сала хрче и спава!?' Пошто је први радни дан затворене сале Народног позоришта, они су толико заложили (...) а тај новембар 1944. беше леден, делегати-омладинци заспали су у тамном и топлим гледалишту, у меким фотељама. (...) Ма нисам ја уопште хтела да будем редитељ, већ сам се борила за оно што смо сви хтели. Наше позориште.“

Соја Јовановић, *Ана*, 1994.

Убрзо после режије *Аналфабете* Соја је позвана да са Омладинском позоришном групом припреми рецитал на Коларчевом народном универзитету. Идеја је била да *Песму о Титу* изговарају глумци распоређени свуда по сали – на сцени, у гледалишту, на балкону.

„Крене то, прво са сцене, онда са балкона почнем и ја да вичем неке стихове, кад онај до мене скочи, зграби ме око врата, и почне да се дере 'Провокатор!'”

Соја Јовановић, *Врачарски гласник*, 1998.

После Другог светског рада Академско позориште мења свој статус, и уз некадашњи хор „Обилић” и новоосновани фолклорни ансамбл прераста у секцију новонасталог АКУД Универзитета у Београду. У оквиру омладинских организација делали су на радним акцијама, извођењима културно-уметничких програма који су подизали свест младих у ФНРЈ. Секције су предводили: Богдан Бабић (Академски хор), Софија Соја Јовановић (АП), Бранко Марковић, брат Радета Марковића (фолклор). Друштво на Скупштини АКУД Универзитета у Београду септембра 1948, на иницијативу Вељка Влаховића, хероја и функционера КПЈ, добија назив „Бранко Крсмановић”.

Важан догађај за Београд, позоришну сцену и Соју Јовановић одиграо се премијером *Сумњи вог лица* 2. новембра 1948. Њена прва режија у извођењу Академског позоришта проглашена је најбољом представом на Фестивалу омладине Југославије. Изван класичног тумачења, Соја је изашла из „турског” мизансцена и, по њеним речима, изоштрила је Нушићеву сатиру и ставила акценат на прожимање карикатуре и исмејавања. Критичари су били подељени око новог читања Нушића: модернисти (Ели Финци, Ото Бихаљи Мерин, Таса Младеновић, Милан Богдановић) и ждановаци (Велибор Глигорић, Моша Пијаде и др.) сматрали су да је изневерила пишчеве идеје и приказала друштво као сатиру. Критичар Велибор Глигорић оценио је да је „ипак (све) остало блиско лакрдији, у духу орфеумско-увесељачком”. Прва режија Соје Јовановић направила је преокрет у друштвеним токовима, позоришној послератној сцени и животима свих учесника. Ипак, после три извођења, представа је забрањена одлуком Одбора за културу КПЈ. Академско позориште је убрзо расформирано.

„Овај случај је имао двоструки епилог. Први: позоришна трупа Академског позоришта је растурена (да би се поново окупила нешто касније, овога пута у Београдском драмском позоришту, када су модернисти у овом сукобу однели коначну победу). Други: *Сумњи во лице*, како га је видела и редитељски стилизовала Соја Јовановић, пренето је 1953. са позоришне сцене на велики екран. Био је то први филм у режији Соје Јовановић, а режирала их је укупно осам.”

Александар Милосављевић, *Театрон*, 1998.

Сумњиво лице, Академско позориште, 1948.

„Никаких неспоразума са естетичарима соцреализма није било. Ми смо радили онако како смо желели и како нас је срце вукло, а неки критичари који су нас 'урнисали' учинили су нам највеће добро. Они су нас промовисали, изашли смо из анонимности и постали занимљива група (...) *Сумњиво лице* ... представа је била прављена у духу Сили симфоније, ведрa и прилично наивна. И док су неки критичари тражили 'сатиру', које код Нушића нема, дотле су други сматрали да је то 'ново освежење Нушића'. (...) Преко нас су се сукобиле две струје: Велибор Глигорић који је био совјетски настројен и Милан Богдановић који је био за освежења. Осудили су нас да смо Нушића који је сатиричан, претворили у комедију.”

Соја Јовановић, *Глас јавности*, 1999.

Уз помоћ Добрице Ћосића, који је тада био на позицији Агитпропа за Србију, чланови Академског позоришта су постали део сталног ансамбла а представе су наставиле свој живот на сцени новооснованог Београдског драмског позоришта. Током наредне две деценије, позориште на Црвеном крсту се развило у авангардну сцену која је репертоаром одбацивала академизам и представљала нове форме позоришног израза. Када су 10. јула 1959. Београдско драмско позориште и Хуморис-

Сумњиво лице, Београдско драмско позориште, 1955.

тичко позориште образовали Савремено позориште, административном одлуком Народног одбора Београда, Соја Јовановић је постала руководица Сцене на Теразијама.

„Позоришни дани, покушаји, послови Соје Јовановић (...) и херојски кружок Београдског драмског на Црвеном крсту, на време су припремили и утабали простор за продор новог и модерног позоришта, који је био нов, ослобађајући светоназор.“

Слободан Стојановић, *Театрон*, 1998.

„Соја Јовановић није била само Београдско драмско позориште, она је била једно велико, ведро, човечно и човечанско позориште.“

Јован Христић, *Театрон*, 1998.

Професионални рад у позоришту

Соја је, као једна од најзначајнијих фигура наше сцене, у свом позоришном раду утемељила Београдско драмско позориште, постала синоним за мјузикле и полетан хумор модерним читањем домаћих комедиографа. Своје стваралаштво је бојила пркосом и светлошћу, по њеним речима, најважнијим симболима њеног живота.

За Соју Јовановић се без изузетка везују речи „прва“ и „прва жена редитељ“. У нашој позоришној историји она је наставила темеље које је поставила Милица Милка Марковић (1869–1930), глумица и прва жена редитељ. Чињеница да је била жена није пресудно утицала на њену каријеру. Соја је имала таленат, модерне идеје, машту и срећу да ствара с врхунским уметницима тог доба, што ју је уврстило у врх југословенске културе.

„Када размишљам о госпођи Јовановић, онда треба свакако да нађем пандан у историји наше модерне режије, то је свакако Мира Траиловић. Ми немамо назив редитељка, назив остаје мушки, јер реч је о окрутном, суровом, тешком и захтевном послу. Посао у коме се редитељ улаже до краја. Госпођа Мира Траиловић као аниматор и покретач и Соја Јовановић по својој интердисциплинарности, по својој мултимедијалности, шарму, по неодољивом редитељском шарму, на неки начин обележиле су двадесети век српске драмске режије у најбољем смислу.“

Радослав Лазић, *Театрон*, 1998.

„Глумци су велика деца а задатак редитеља је да их заигра, да их упуту и поведе у игру. С друге стране, однос глумаца према жени редитељу је као према мајци: много су поверљивији и послушнији. То је професија у којој се жене могу идеално изразити. (...) Волим глумце са којима радим, они су моје лутке, моја деца. Глумци знају то и узвраћају ми љубављу. Због тог и таквог размишљања и мислим да је жени прикладније да буде редитељ због глумаца деце. Сигурна сам да мушкарци не могу тако да доживљавају глумце.“

Соја Јовановић, НИН, 2002.

„Када је у питању режија и режијска уметност, најконтроверзнија појава која прати драмско стваралаштво у којој је редитељ заиста покретач свих анимацијских, естетских, техничких уметничко-организационих процеса, јесте Соја Јовановић. (...)

Госпођа Јовановић ми је посведочила да је социолошки аспект веома битан за контекст режијског формирања. (...) Јер режија, као друштвени феномен, када се огледа и у театру и на филму, увек слика нарави одређеног менталитета и извесног времена. И у том контексту наглашавам да је

управо госпођа Јовановић као редитељ у овој идеолошкој епохи успела да артикулише урбани тон (...) Она је успела да Београд, наш свет, театар и дух спаја најчешће кроз француски, кроз једно осећање неодољиве лакоће театра, филма или телевизије, управо овом урбаном методологијом, овим урбаним сензибилитетом, урбаном поетиком, против свих педагошких, политичких или утилитарних циљева. У том смислу мислим да је огроман естетски, естетички и поетски допринос режији, односно драмским уметностима Соје Јовановић. Вратити театар само његовој суштини. "

Радослав Лазић, *Театрон*, 1998.

Три домаћа комедиографа Нушић, Стерија и Сремац били су печат Сојиног стваралаштва а комедија њен омиљен жанр. Разлог је налазила у хумору којим се бранила од зла у сатири. Уз добре критике и похвале од публике, почаствована је Мајсторским писмом од листа *Јез* као мајстор смеха.

„Корени хумора су виђење суштине реалног. Сатира ме никад није занимала, нити црни хумор. Цинизам није особина средине из које сам, али је, ипак, пут ка комедији. Није комедија ни невина ни наивна: говори о човековој суштини и ослобађа га мука смехом као нужном потребом у животу. Он је насушан исто колико и присутно детињство, мада мноштвом форми скривено.”

Соја Јовановић, *Недељне новости*, 1973.

„Радећи Нушића, пронашла је модерни сценски израз за тумачење наших писаца, али са својим веселим класицима и сама је постала класик, ванвремена, остала је изван наших потрага за авангардним и модерним, па и изнад уобичајене поделе на традиционално и савремено. (...) Сећам се колико је Соја уживала у пробама, смејала се грохотом с глумцима, добацивала из партера, подстицала хумор, увек с нежном љубављу према аутору. Мало је редитеља до те мере склоно здравом смеху. А Соја је умела да у наизглед плиткој литератури, у смешној страни човекове природе, нађе поетску димензију. То је био њен специјалитет. Била је мајстор медитеранског смеха. Суштину смешног је нашла код Нушића, Стерије, Сремца, а поетску форму је прихватила од Француза. Сматрала је да наши велики смехотворци имају хуморну вредност високог стила, као Лабиш или Фејдо, за које је знала да су равни Молијеру. Било је изузетно важно да је наше ауторе схватала као класике...”

Јован Ћирилов, *News*, 2002.

Соја је показала своју редитељску величину тиме што је дозвољавала импровизације као „стваралачку сврху“. То је било средство којим је показивала важну позицију редитеља и глумца – да не буду само тумачи пишчевих редова. Суштина позоришта је био позоришни комад као повод за представу, обавезно сценичан и с корисном поруком за публику.

„Памти се како је Соја на једној премијери, муњевито, у краткој паузи између два чина одлучила да прво покаже трећи па тек онда други чин. И испало је савршено! То је Соја!“

Слободан Стојановић, *Театрон*, 1998.

„Комад је повод за представу. Јер она представља театар. Не волим комаде који се могу само слушати а не и гледати. Зато у глумцу гледамо ствараоца а не тумача. Моје интересовање за представу почиње код разматрања могућности реализације. Не интересују ме само средства или комад као такав, него оно што се од тога може направити. То се још јасније испољава код филма, где се могућности проширују. Он је онакав какав на крају испадне, макар се то и не поклапало са интенцијама режисера или глумца или писца сценарија. Јер филм је синтеза свих фактора коју можемо да видимо тек по завршетку. Организација свих тих стваралачких снага и свих средстава – то је суштина режисерског рада.“

Соја Јовановић, НИН, 1954.

„... Трудим се да будем савремена. А публика ме обавезује да је никад не изневерим. Нисам само оно што сам хтела да будем јер ме је и она формирала. Непрестано комуницирам са публиком и навикла сам је на широки оптимизам и игарије... Ако се осврнем унатраг увек ћу доћи до свог правог тла са кога сам најдубље продирала до гледаоца и направила контакт са њим. – То су оне теме које су блиске нашој публици (наш човек, наш писац, наша комедија и дечји свет, веома присутан у психи одраслог човека). (...) Али кад публика каже 'наша Соја', значи да сам погодила тему која јој је блиска.“

Соја Јовановић, *Политика*, 1973.

Ценила је своје сараднике и указивала им високу професионалност, дубоко поштовање и љубав. И они су волели Соју у бурном стваралачком темпераменту на пробама, као део њеног хабитуса и неопходним за процес што боље редитељске замисли. Зато су јој представе биле хомогене и хармоничне. Трајно је сарађивала са сценографом Миомиром Денићем, костимографом Данком Павловић, музичарима Бором Симићем и Војиславом Симићем, и сниматељем још из Академског позоришта Ненадом Јовичићем.

„Мислим да сам рођена у позоришту, у срећном тренутку и да сам била с генерацијом која је позориште сањала и свој сан могла да оствари. Језгро тог сна је остало трајно: Бата Паскаљевић, Оли-

вера и Раде Марковић, Босиљка Боци, Љиљана Крстић, Властимир Ђуза Стојиљковић, Олгица Станисављевић, Предраг Лаковић. Како је „позоришни воз“ кренуо, у њега су се укрцавали путници.“

Соја Јовановић, *Политика*, 1993.

„Ја мој професионални рад видим као сан који сам сањала и који ми се остварио до краја. Од самог почетка па до данас био је то воз у који се улазило, али и излазило, био је то воз фамилије истомишљеника. У њега су ускакали људи који су ишли истим правцем. Ни један сусрет који се догодио у том возу није био случајан.“

Соја Јовановић, *Ана*, 1994.

Посвећена позоришту као првој љубави, у културној заоставштини оставила је и допринос у педагогији и преводилаштву. Педагогијом се бавила кратко али плодносно по оснивању Позоришне академије – била је асистент Мати Милошевићу на првој глумачкој класи (1949–1952). Такође, превела је Анујеву *Коломбу* (1955) и Фејдоову *Везану врећу* (1980), књигу *О позоришној традицији* Жана Вилара. Драматизовала је *Корене Добрице Ћосића* (1956), *Поп Ђиру и поп Спиру* (1966) Стевана Сремца и *Доживљаје мачка Тоше* Бранка Ћопића (1969).

Избор из позоришног опуса

Сламни шешир, Ежен Лабиш Београдско драмско позориште, 1951.

„За мене је БДП почело да постоји једног зимског дана касне 1951. године када сам у њему видео *Сламни шешир*. Та представа разликовала се од свега што смо у то време могли да видимо и што смо гледали у два друга београдска позоришта и што је новоосновано позориште на Црвеном крсту савесно следило. Лабиш сасвим сигурно није био нов ни непознат писац, али је његова сјајна комедија значила нешто ново у тадашњој позоришној атмосфери Београда. Тешко да бих могао да се сетим сваке појединости те представе: у свом сећању видим је у јарким, светлим бојама, које су витлале позорницом. До тада, гледали смо представе у далеко тамнијим и озбиљним бојама: обавезне класике (наше и европске), модерне комаде који критикују грађанско друштво, што нас је оставило потпуно равнодушним, пошто је оно од нас већ било далеко... Лабиш је био нешто друго. Он је један од класика европске комедиографије, али тада још није био довољно класик... Лабиш је био нешто готово прокријумчарено у репертоар, чији је циљ, тада био, пре свега, образован. Осећали смо се помало као саучесници, а не само као гледаоци.“

Јован Христић, *Театрон*, 1998.

Бал лопова, Жан Ануј
Београдско драмско позориште, 1952.

„Представу која није 'ишла' бар стотину пута, она је сматрала неуспехом. *Бал лопова* Жана Ануја у њеној режији скинут је са репертоара јер је представа била 'прозападњачка', а мали лопови – сувише симпатични. То је по процени ондашњих власти могло утицати лоше на омладину.”

Светлана Ђокић, *Политика*, 1993.

**Насловна страна, Бен Хект, Чарлс Макартур
Београдско драмско позориште, 1952.**

„Свака представа у Београдском драмском позоришту доноси нам са реализованим делом и низ других утисака. Оптимизам који нас запљусне са сцене везан је за њихову смелост коју доследно проводе у све даљим тражењима свежијег, савременијег позоришног израза.“

Мира Траиловић, *Београдске новине*, 1952.

**Плачи вољена земљо, Алан Патон, Максвел Андерсон
Београдско драмско позориште, 1954.**

Представа је играна две године касније у Народном позоришту Ниш и у Савременом позоришту 1960.

„Соја Јовановић... добро је осетила дух ове ораторијумски изведене мелодрамске легенде. И ликове, и ситуације, и сам говор она је назначила само у основним линијама, дала упрошћено, понегде чак, с потпунијим успехом, једноставно као да су извађени из декоративних илустрација библиских мотива. (...) тако древни по својој изворној суштини и тако модерни у својој форми, намећу се свести гледалаца с неодољивом сугестивношћу.“

Ели Финци, *Политика*, 1954.

Коломба, Жан Ануј **Београдско драмско позориште, 1955.**

Представу је режирала на сценама: Српског народног позоришта (1955), Народног позоришта Ниш (1957), Крушевачког позоришта (1971) и Народног позоришта у Београду (1971).

„Соја Јовановић је режисер разигране маште, смелих потеза и знатне хитрине. Она воли призоре, а још више перспективе, тј. да се призори осете као нешто међусобно условљено. (...) Али каква разноврсност, какав суноврат испреплетаних односа! Њени су контрапункти бацили у засенак све оне, тако смерне смелости наших осталих, пипавијих режисера. Соја је у стању да лица и пркосе изненади снопом светлости; да укључи клавир или фотељу у усплахирени ток радње, па да их, без милости, и искључи, када јој се учине излишни. 'Ово је позориште, ово су кулисе живота које су свима нама претежније но сами живот.'”

Станислав Винавер, *Република*, 1955.

**Сећање на два понедељка, Артур Милер
Београдско драмско позориште, 1958.**

„Редитељ Соја Јовановић реализовала је претставу чистих и јасних контура. Основна ситуација и атмосфера која извире из ње сугестивно су подвучене. Мизансцен, лежеран у развоју, акцентовао је појединце или групе учесника, покрет или мировање, гест или реплику и стварао расположење и темпо пригушене као спарни летњи дан. Мизансцен је истовремено омогућавао да се драмски сукоби логично заоштравају у правом тренутку. Неким решењима редитељ је надограђивао Милера и чинио његов закључак прихватљивијим. Пре свега натуралистичким елементима у претстави чиме је дочаравао гашење људских живота и топлине у околностима grubим и суровим. Као озбиљан квалитет мора се признати и начин на који је у центар акције извучена Берлова судбина и отворено једно етичко питање.“

Владимир Стаменковић, *Књижевне новине*, 1958.

**Породица Арлекин, Клод Сантели, Драгослав Андрић
Београдско драмско позориште, 1958.**

Комедија *Породица Арлекин* претставља изванредан покушај оживљавања духа и старих традиција славне 'Комедије дел Арте'. Велико интересовање и враћање (...) на начин играња у позориштима једног времена великог културног успона, значи, пре свега, тражење нових путева у савременом сценском изражавању, нова приближавања и зближавања са гледаоцима. Литерарни и психолошки текстови који се данас углавном играју на сценама савремених позоришта угушила су умногоме смисао за игру и акцију, и у знатној мери непосредност у оном најширем смислу, за животне проблеме својих савременика. (...) Баш ти елементи, пуни окретности, живота, шаљивог духа који се рађа из неочекиваних ситуација с пуно импровизаторске маште, у великој мери могу да освеже и наш данашњи театар и да му дају један нов стил играња.

Б. И., *Политика*, 1958.

Пенџери равнице, Зоран Петровић **Атеље 212, 1969.**

Нову сцену у подруму Атељеа 212, како су га прозвали „Џепно позориште“, отворила је представа *Пенџери равнице*. Драматизација збирке приповедака сликара Зорана Петровића коју су чиниле „приче које нису могле да стану у моје слике, па сам их морао написати.“ Соја Јовановић је ову режију поставила на сценама позоришта у Зајечару (1970) и Суботици (1971).

„Два сата овог банатског паприкаша или торте од 100 јаја... звучале су као старе градске догдовштине о сељацима са гитаром... Прексиноћ је полупоетски и псеудофилозофски театар, коме и Атеље 212 понекад наседне, био декласиран од једне наивне, непретенциозне панораме, једног заводљивог банатског гоблена у коме се кукало и кикотало, пило и лумповало, тужило и певушило на старој, лудој земљи банатској чије је пресне лепоте дочарао Зоран Петровић, натенане и сочно. Овај спектакл је зачинила Соја Јовановић, претварајући животни немир у буфонерију, вазда на лепим границама и са осећањем за драматику без теза и притисака.“

Милосав Мирковић, *Политика експрес*, 1969.

***Женски разговори*, Душан Радовић
Савремено позориште, Сцена на Теразијама, 1973.**

Поигравање с формама телевизије и позоришта: 110 монолога Душана Радовића из телевизијске серије *Женски разговори* постављено је на позоришну сцену у адаптацији и режији Соје Јовановић. У скраћеној верзији, чијим је изменама у неким деловима приближен драмској форми дијалога, нашао се још један њен редитељски раздраган и духовит бисер под називом „Жене, како ћемо”.

Дечји свет Соје Јовановић

Враћајући се свету детињства, Соја га је проналазила у делима домаћих и страних писаца. Режира је девет дечјих представа на сценама Београдског позоришта лутака, Позоришта „Бошко Буха“, нишког Позоришта лутака и Народног позоришта „Тоша Јовановић“ у Зрењанину. Једна од најпопуларнијих су биле лутке-полиглоте, које су у име зрењанинског позоришта, познатијег као „позориште на точковима“, деци широм Југославије причале *Доживљаје мачка Тоше*.

Доживљаји мачка Тоше, Народно позориште „Тоша Јовановић“, 1974.

„... Од када сам видела, као дете, Дизнијеве цртане филмове у биоскопу, остала сам задивљена до данашњих дана. (...) Одрасла сам уз филм и фотографију и на њима и нехотице учила занат који ће ми касније бити професија. Отада сам поборник дискретне глуме, и са таквим убеђењем режирам и на позорници и филму. Моја је срећа да сам била и остала окружена сјајном генерацијом драмских уметника с којима сам sazрвала па и данас са њима делим судбину уметника: са Оливером Марковић, Радетом Марковићем, Ђузом Стојиљковићем, Батом Паскаљевићем. Са њима се све може! (...) Мене је дечји свет увео у свет комичног. (...) Све дечје искрено је, и томе би требало уметник да служи, да су му ведре очи упрте у живот. Уметност није разоткривање истина на свакојаки начин, него помагање човеку да живот проживи лепше и лакше, јер он може и мора да буде леп.”

Соја Јовановић, *Политика*, 1991.

Лимунада Џо, Позориште „Бошко Буха“, 1970.

Избор из мјузикала

Повезујући музику, позориште и свој разиграни дух, Соја се још 1960. одважила да публику обогати музичко-сценском драматургијом. Маштовита и модерна, успоставила је успешну редитељску формулу којом њено име постаје синоним за бриљантне мјузикле равне бродвејским. Као позоришни редитељ, с великих успехом пренела је два страна филма на сцену – *Неки то воле вруће* и *Кабаре*. Значајан опус њеног редитељског стваралаштва награђен је обновом представе *Неки то воле вруће* 2007. под палицом Светислава Гонцића и Радета Марјановића. До данас и надаље Сојина режија је најдуже играна и веома посећена представа на репертоару Позоришта на Теразијама.

„Чудесно је када се нађете у неподесном, некомфорном позоришту, као што је случај са сиромашним Театром Т, па се ту подигне завеса и 'букну' светлости позорнице, па имате утисак као да сте у најраскошнијем бродвејском позоришту или позоришту у којем су играле аутентичне италијанске ренесансне трупе. Све се то наједном измени у корист величанствене игре, позоришног мотора који Соја тако навије па га пусти тако дрско, безобразно, а ипак племенито, благородно. Тада уживате у представи до краја, не осећајући све што је лоше, не дотичу вас несрећне условности или безусловности једног тескобног простора и некомфорног гледалишта. То је та магична палица Сојина.”

Милосав Мирковић, *Театрон*, 1998.

Везана врећа, Жорж Фејдо, **Позориште на Теразијама, 1980.**

„У овом приказу је главно што сам посетио једно позориште не тако славно, пола биоскоп пола театар – као пола риба пола девојка. Пред њиховом кућом људи семенке грицкају, па нека их нека, нек' грицкају, на Теразијској сцени ипак генијалног Фејдоа играју, а публика јеца, грца и од смеха пуца: оне распукнуте преносе колима хитне помоћи да би им лекари зауставили смејање, а напукнуте воде у друга позоришта да би се уозбиљили.”

Тихомир Илић, *Политика експрес*, 1980.

Мој дечко, Сенди Вилсон, **Позориште на Теразијама, 1984.**

„Био је то сусрет два класика – творца мјузикла с нашим мајстором лаког жанра Сојом Јовановић. Наша редитељка пробрала је само оне који су желели да се потчине законима музичке комедије.

Мој дечко

ПОЗОРИШТЕ НА ТЕРАЗИЈАМА

СЕЗОНА 1986/1987. *МНОГО УСПЕХА У ИЗВОЂАЊУ И ПРЕМИЈИМА*
КОМЕДИЈА-ОПЕРЕТА-МЈУЗИКЛ

ВОЛИМ СВОЈУ ЖЕНУ

Мјузикл у два чина

Текст и сонгови: МАЈКЛ СТУАРТ
Музика и аранжман: САЈ КОЛМЕН
Превоо с енглеског и сонгове препевао: АЛЕНСАНДАР-САША ПЕТРОВИЋ
Адаптација препева: ЉУБИША БАЧИЋ
Адаптација прозног текста: СОЈА ЈОВАНОВИЋ
Аранжман: САША РАДОЈЧИЋ

РЕЖИЈА: СОЈА ЈОВАНОВИЋ
Сценографија: МИОМИР ДЕНИЋ
Кореографија: ЛИДИЈА ПИЛИПЕНКО
Ностимографија: НИНОСЛАВА ВИДОВИЋ
Музичко вођство, кореетитор солиста и балета: ПРЕДРАГ ВАСИЋ
Асистент кореографа: СНЕЖАНА МИТРОВ
Асистент редитеља: БАТА ПАСНАЉЕВИЋ
Организатор: ДИНА ТОШИЋ

ЛИЦА:

Илеа	ТАЊА БОШНОВИЋ
Алвин	РАДЕ МАРЈАНОВИЋ
Монина	ДАНИЦА МАНСИМОВИЋ
Вали	МИЛЕНКО ПАВЛОВ
Стенли	ВЛАДА ИЛИЋ
Нвентин	БОБАН НАЈНЕВИЋ
Норман	ДЕЈАН ПАЈОВИЋ
Харви	НЕНАД ЧОЛИЋ
Лани	БАТА ПАСНАЉЕВИЋ

БАЛЕТ: Снежана Митров, Анђелија Тодоровић, Нулиета Белевска (Слађана Пешић-Есов)

ОРНЕСТАР: Предраг Васић, Радомир Миливојевић, Сава Медан (Зоран Петковић), Нире Митров, Алесандар Стојић

Сценариста: Часлав Петровић
Суфлер: Љиљана Пауновић

КОМЕДИЈА-ОПЕРЕТА-МЈУЗИКЛ

У представи, можда, први пут на тој сцени, захваљујући њеној енергичној и вичној руци, није се разликовало ко је глумац, ко балетан, а ко члан хора. Сви су равноправно и полетно играли... Позориште на Теразијама је са пажљиво за ову представу пробраним ансамблом најзад освојило до краја жанр којим се бави годинама – англосаксонски мјузикл. Уместо слогана на летку који затичете у програму: 'Када сте већ на Теразијама, дођите у Позориште на Теразијама!', било би прикладније исписати: 'Када сте већ у кризи, дођите у позориште у ком ће вам се бар два сата учинити да кризе нема!'"

Јован Ђирилов, *Политика*, 1984.

**Волим своју жену, Сај Колмен, Мајкл Стјуарт,
Позориште на Теразијама, 1987.**

„У режији Соје Јовановић конвенционално су поштована правила комедиографскога жанра: дужна пажња је била посвећена динамичком плану представе, свака балетска или певачка нумера добијала је свој простор, а у стандардне ситуације забуне и из њих Соја Јовановић је умешно водила глумце. (...) Када се томе дода већ пословично тесан простор сцене Позоришта на Теразијама, недовољан за сваку иоле сложенију параду, стална беспарица која онемогућава набавку боље опреме и, коначно, када схватимо да је у нас жанр мјузикла биљка која се гаји са отпором, (...) морамо се приклонити оцени да је Соја Јовановић остварила све што је могла у таквим условима.“

Радомир Путник, *Политика*, 1987.

**Позив у дворац, Жан Ануј,
Позориште на Теразијама, 1988.**

„*Позив у дворац* је диван текст, показује немир модерног човека, због кога он добија кеца из владања, а уз то има у њему и друштвене сатире, која би требало да гризе човека, ако је он иоле човек, не само морално. Подобно друштвено биће у друштвеним организацијама. Маестриса Соја Јовановић, поред тога што је превела изванредно Ануја жедног преко воде, него га је и изрежирала толико добро, да не бих могао и да хоћу, било шта да јој пребацим, а ни да јој добацим на улици. Света Лукић је Соју у позоришном програму хвалио све у шеснаест, мада је признао да њене прве представе није гледао, јер је био мали. (...) А на страну што је Света, како каже, имао шеснаест година, мада људи у тим годинама увелико посећују и друге јавне куће, а не само позоришне.“

Тихомир Илић, *Јез*, 1988.

Неки то воле вруће, 1990.

Неки то воле вруће, обнова 2007.

**Неки то воле вруће, Питер Стоун, Боб Мерил, Џул Стајн,
Позориште на Теразијама, 1990.**

„Неки то воле вруће у овој варијанти може да издржи сценска поређења са сличним спектаклима на другим сценама. Иза тога је, међутим, прерано извучити општи закључак о овом театру јер су се и раније догађали часни изузеци после којих је опет све било по старом. Млади глумци који тако супериорно и успешно наступају и задивљују публику требало би да буду брана повратку у безличност, па стога и њихов успех на почетку године може да прерасте у жељени међаш и симбол. У овај успех би једноставно требало поверовати као наговештај жељених могућности.”

Петар Волк, *Илустрована политика*, 1991.

„А маг који вреди за седморицу величанствених – је Соја Јовановић! Без ње ништа не би било, основно зато што је она редитељица представе, којој су заиста отворена врата Европе... Чак и да с том представом не одемо у Европу, да останемо где смо... ја сам осећао, док сам гледао тај мјузикл, као да сам у иностранству. И не само ја! Вера Чукић ми је то исто рекла. (...) треба је разумети, њена кћер је бриљирала те вечери. Ја никад нисам био мајка, нарочито не једне младе, дивне глумице, (...) али ми треба веровати: да сам несумњиво био те вечери у неком граду на Сени, Рајни или Темзи – захваљујући Соји Јовановић.”

Тихомир Илић, *Јеж*, 1991.

**Кабаре, Кристофер Ишервуд,
Позориште на Теразијама, 1993.**

Соја Јовановић је за представу *Кабаре* добила награду „Бојан Ступица”, високо признање које од 1971. додељује Савез драмских уметника Србије.

„Соја Јовановић снажно утискује неке од доминантних врлина свог сценског поступка. Пре свега прави одличну представу у којој су те врлине доведене у склад. Склад је успостављен између драмских и комичних, глумачких, играчких и певачких елемената, спектакла, при чему је спектакл организован тако да његова форма мјузикла ни у једном часу не губи контакт са идејом приче, на-против – њоме редитељка вешто посредује да би прича у својој тамној, али лирским осенчењем пресвученој основи била оснажена у приказу једне друштвене моралне кризе које метастазира у фашизам. Награда коју додељује Савез драмских уметника Србије (...) биће уручена сутра (...) после завршетка представе *Кабаре*.”

Део образложење жирија, у саставу Мира Бањац, Љубомир Драшкић и Феликс Пашић

Кабаре

„Мелодрамска структура добро познате приче омогућила је ауторима представе да се лише многих сувишних елемената, да елиминишу низ мотивационих токова, те да сажимањем материјала у први план истакну управо оно што је за нас данас најбитније: причу о настанку фашизма и постепеном усељавању страха у душе људи осуђених на живот у перманентној кризи. Зато ће Соја Јовановић и Алиса Стојановић понајвише инсистирати на сценама у којима се индивидуална спознаја језиве стварности транспонује у колективну реакцију, у бег у заједништво.“

Александар Милосављевић, *Политика*, 1993.

„Соја Јовановић ме је изабрала за улогу Сали Боулс у представи *Кабаре*, Позоришта на Теразијама. То је била моја прва улога у професионалном позоришту. И дан-данас сам захвална Соји што је ризиковала и доделила главну улогу глумици која је тек завршила Академију и била на самом почетку своје каријере. Али Соја је веровала у мене и била ми је огромна подршка. Кроз сâм процес рада испоставило се да ми одлично иду музичке нумере, али да се у глумачким сценама нисам сналазила. Све је још увек било ново за мене. Ипак, Соја није одустајала од мене: на другој генералној проби, само пар дана пред премијеру сам профункционисала и у глумачким сценама. Соја се одушевила мојим комичним решењима и само ме је кад се генерална проба завршила, упитала: 'Где си се крила до сада', очигледно задовољна мојом игром. То ми је пуно значило и дало ми огромно самопоуздање и за саму представу и даље у каријери. Соја је волела глумце и то ми је остало у најлепшем сећању. Ја сам заиста била њено откриће... ”

Ана Софреновић

Јубилеј и последња представа

Соја је имала ретку прилику да се похвали прославом уметничког рада од пола века. Изабравши комад *Катарина* Фелисијена Марсоа на сцени Атељеа 212, дала је оду позоришту, као својој првој љубави.

„У *Катарини*, Фелисијен Марсо пише о лому душе разапете између зова друштвене и породичне традиције, и представе о властитој природи, с једне, и потискиваних емоција и истинске људскости, с друге стране. (...) Соја Јовановић ће, у властитом преводу, поставити на сцену као својеврсну похвалу театру који ненаметљивим редитељским проседеом, максимално уважава и писца и глумце.”

Александар Милосављевић, *Политика*, 1994.

Пет година после јубилеја Соја Јовановић се у 77. години враћа редитељској палици представом *Умрла је госпођа мајка госпођина* Жоржа Фејдоа у Позоришту на Теразијама. То је уједно била њена последња режија којом је изашла пред своју познату публику, али и сасвим нову генерацију гледалаца у свитање новог века.

„Соја Јовановић је и овог пута доследно остала у сфери интересовања за комедију која ће, истини за вољу, обележити тек један ток њене богате каријере. Подухвативши се инсценације Фејдоа, она није ни покушавала да открије нешто ново на плану режије водвиља, без сумње, најзахтевније сценске форме, већ у временима стасавања новог нараштаја овдашњег грађанства, у оквиру прецизних и чврстих жанровских граница, указује на имплицитну критику малограђанског морала која водвиљ приближава тзв. озбиљним жанровима. (...) Соја Јовановић указује на површност малограђанштине, али нас суочава и с горком истином о апсурду као темељном искуству које нуди живот.”

Александар Милосављевић, *Политика*, 1999.

„Ко год сврати у дворану код Вуковог споменика, где представе изводи Позориште на Теразијама, мора да осети тугу: дођете да се разонодите, а оно дворана готово демолирана, предворје облепљено пластиком за потребе неког вечерњег локала... У овом чудном времену изгубили смо две праве позоришне дворане на Теразијама и на Цветном тргу... Јер, управо откако траје криза израза, свакодневно слушамо жалопојке о онима који уцењују глумце... Соја Јовановић не спада, очигледно, у те младе редитеље уцењиваче – превела је комад *Умрла је госпођа мајка госпођина*,

окупила четворо глумаца, направила камерну комедију која, упркос свему, одушевљава и разгаљује својим садржајем. Шта захвалније до варирати – тему брака и свакодневних малих неспоразума. (...) У поставци нема никаквог формализма, насилних решења, извитоперивања текста, насилног осавремењивања, па независно од амбијента где се изводи делује управо глумачком игром на веродостојан начин. Можда се неке... ова игра учинила да делује конвенционално. А зашто да не? Зар и наш живот није углавном конвенционалан – а кад неко успева да из те безличности да изазове толико комичних варница да се човек сам себи може смејати, није ли то већ и превише смешно.”

Хаџи Петар Волк, *Политика*, 1999.

Катарина, Атеље 212, 1994.

Значај позоришног дела Соје Јовановић

Значај целокупног театрографског резимеа Соје Јовановић треба сагледавати у ширем спектру. Специфична у изборима репертоара и сценском обликовању пишчевих замисли, у 58 позоришних режија имала је, по оценама критике, различите уметничке домете. Међутим, висина њених достигнућа је неоспорна. Управо јер је у архитектури свог стваралаштва за темеље и циљ поставила чврсто и ново позориште, испред свог имена. Круна онога што је изградила кроз 50 година различитих друштвених околности и искоришћених прилика, сврстала ју је у једну од најзначајнијих позоришних стваралаца наше културе.

„Неке од поменутих представа одиграле су значајну улогу не само у историји поменутих позоришта него и целокупног нашег послератног театарског живота. (...) оне су биле знак нашег отварања према модерном, западном позоришту, али су одиграле и прекретничку улогу у сазревању овдашњег редитељског погледа на свет као и новог, другачијег глумачког израза.”

Александар Милосављевић, *Театрон*, 1998.

„Биће, ваљда, прилике да се цео њен херојски рад ваљано и натенане измери и оцени. (...) Дивна, љупка површност, коси, шеретски београдски подсмех целомудрености, свакој фикс идеји. Дух који није аналитичан, него је синтетичан, компилаторски. Он не продире, али обухвата. Увек нешто претиче, а ништа не мања. Подсећа ме на оног нашег хваљеног мајстора који уме да растури и поново састави најзамршенију машину, да ради још боље него кад је била нова, а коме увек на крају претекне понеки, можда и важан део апарата у рукама, несложен у машину.”

Слободан Стојановић, *Театрон*, 1998.

Представа *Мале тајне* из пера Горана Марковића на сцени позоришта Madleniaunum посвећена је групи глумаца који су стварали позориште током окупације и првих година након ослобођења. Она је као епилог сећања којим заокружујемо животопис Соје Јовановић.

„У сценском театру се кроз неколико појединачних људских прича исписују драматичне промене политичких околности, од предратног доба, преко ратних времена, до строго цензурираног југословенског друштва педесетих година. У свему томе се позориште указује као огледало друштва, простор који значајно одражава све битне политичке и личне потресе.”

Ана Тасић, *Политика*, 2015.

Нушићијада

Поновно сусретање Соје и Нушића одвија се четврт века пошто је Госпођа министарка претила своје зету изгнанством „Виђен си за Ивањицу”. Од краја света код Нушића та варошица на западу Србије постаје место инспирације Соји за снимање филма *Сумњиво лице*, и Новаку Новаку за писање ТВ серије *Позориште у кући*. Захваљујући њима, Ивањица добија епитет малог Холивуда. Соја и Новак су заједно с Мићом Кривокућом, локалним прегаоцем културе, 1967. изнедрили фестивал комедије „Нушићијаду”, настао од постојећег годишњег колажног фестивала „Септембар у Ивањици”. Фестивал се у новом руху и старом сјају сваке године одржава последње недеље у августу.

„Деда је добро знао Сремца, Нушић му је био кум и пријатељ... (...) Можда би неко помислио да је моје опредељење везано и за ту легендарну личност нашег позоришта, тако блиску моме детињству. (...) Али, не. Мене су више од 'Аге', како су звали Нушића, занимале његове мачке и папагај. Нисам се куму Нушићу рођачки одуживала филмујући његове комедије, али деди за љубав режирала сам Стерију, јер је Вршчанин, дедин земљак.”

Соја Јовановић, *Политика*, 1975.

Филм и телевизија

Музеј позоришне уметности Србије овом изложбом ставља акценат на сценски рад редитељке Соје Јовановић. Међутим, њен портрет заокружујемо кратким резимеом филмског и телевизијског стваралаштва. Први сусрет с филмом је екранизација *Сумњивог лица* (Авала филм, 1954) у којем је ангажовала комплетну глумачку поставу истоимене представе Академског позоришта. Тада већ као чланови Београдског драмског позоришта имали су пред собом нови изазов – рад на филму и креирање ликова који су по годинама били доста старији од њих. Филмски првенац Соје Јовановић је једини играни филм који није режирала самостално већ с колегом Предрагом Динуловићем. Њен телевизијски филм *Извињавамо се, много се извињавамо* проглашен је за најбољи у историји наше телевизије.

Деда ју је, као фотограф црно-беле технике, учио о боји која постоји само када има сунца, у супротном нема љубичасте, црвене, ни плаве. Ове поуке дошле су до пуног сјаја када је 1957. режирала први југословенски филм у боји *Поп Ђура и поп Спира* по Стевану Сремцу (Авала филм, 1957). Тако боја постаје неопходни естетски израз њене филмске поетике. Овим филмом је тематски започела нови талас у нашој кинематографији, након тада популарних ратних филмова. Мада су неки критичари дали епитет „бидермајерске сладуњавости“, овај филм је показао да, супротно томе, до данашњих дана остаје непролазан у времену, питким хумором и тачним читањем дела у сасвим новом руху. *Поп Ђура и поп Спира* ујединиће Сојине љубави према позоришту, филму и телевизији и добиће своје животе у сва три медија. На Пулском фестивалу филм је освојио осам награда: Соја Јовановић – Прва награда / Златна медаља „Арена“ за режију, Ненад Јовичић – Златна медаља „Арена“ за камеру, Боривоје Симић – Златна медаља „Арена“ за музику, Миомир Денић – Златна медаља „Арена“ за сценографију, Љубинка Бобић – Прва награда за женску улогу, Рената Улмански – Трећа награда за женску улогу, Милорад Денић – Признање жирија филмске критике, Филм *Поп Ђура и Поп Спира* – најбољи филм 1957. године (исту награду добила су још два филма: *Свога тела господар* и *Суботом увече*). Филм је 2016. проглашен за културно добро великог значаја наше културне баштине и дигитално је рестауриран у оквиру дугогодишње сарадње Југословенске кинотеке и компаније А1. Премијерно је приказан 8. марта 2022. као пратећи програм изложбе „Соја Јовановић – снови у боји“, аутора Ирине Кондић, кустоса, отворене 24. фебруара 2022.

„Пула је масовна, народна, заљубљеничка трибина. Велико око, велико гледалиште! Она је демократски жири, једини који има право и жељу да види све, да погледа целокупну продукцију... Иако сам у годинама, ја и даље не могу без позоришта. У позоришту се десио мој почетак. Кад изговорим ову реч, то значи да пре свега поштујем књижевно наслеђе. Многи сматрају да је филмско стваралаштво само слика. А није! Филм је и мисао. Можда зато моји филмови трају.“

Соја Јовановић, *Експрес политика*, 1968.

Позоришне режије

1944.

Аналфабета, Бранислав Нушић – КУД „Иво Лола Рибар“

Јубилеј, А. П. Чехов – КУД „Иво Лола Рибар“

Мати, Матјаж Клопчич – КУД „Иво Лола Рибар“

1945.

Путем цвећа, В. П. Катајев – КУД „Иво Лола Рибар“

1946.

Женидба, Н. В. Гогољ – Омладинско позориште

Фон Плашке – Омладинско позориште

1947.

Вече Њекрасова и Чехова – Академско позориште (13. новембар)

1948.

Поручник Брет, Џејмс Гоа, Арнолд д'Исо – Академско позориште (1. јун)

Сумњиво лице, Бранислав Нушић – Академско позориште (2. новембар)

1949.

Станоје Главаш, Ђура Јакшић (асистент Милану Ђоковићу) – Народно позориште, Београд (12. новембар)

1950.

Избирачица, Коста Трифковић (коредија са Мирославом Дедићем) – Народно позориште, Београд (20. мај)

1951.

Повлачење, Иво Божић – Београдско драмско позориште (17. фебруар)

Сламни шешир, Ежен Лабиш – Београдско драмско позориште (12. октобар)

1952.

Ноћи гнева, Арман Салакру – Београдско драмско позориште (2. фебруар)

Бал лопова, Жан Ануј – Београдско драмско позориште (20. март)

Насловна страна, Бен Хект, Чарлс Макартур – Београдско драмско позориште (31. октобар)

1953.

Три сестре, А. П. Чехов – Београдско драмско позориште (24. мај)

1954.

Плачи вољена земљо, Алан Патон, Максвел Андерсон – Београдско драмско позориште (26. фебруар)

Добри човек из Сечуана, Бертолт Брехт – Београдско драмско позориште (19. октобар)

1955.

Коломба, Жан Ануј – Београдско драмско позориште (17. фебруар)

Коломба, Жан Ануј – Српско народно позориште (11. јун)

Сумњиво лице, Бранислав Нушић – Београдско драмско позориште (11. новембар)

1956.

Наследник, Добрица Ћосић – Београдско драмско позориште (4. април)

Фигарова женидба, Бомарше, Моцарт (опера) – Народно позориште, Београд (7. април)

Плачи вољена земљо, Алан Патон, Максвел Андерсон – Народно позориште Ниш (28. април)

1957.

Ова кућа је склона паду / Сећање на два понедељка, Тенеси Вилијамс, Артур Милер – Београдско драмско позориште (15. јун)

Коломба, Жан Ануј – Народно позориште Ниш (2. новембар)

Поглед с моста, Артур Милер – Београдско драмско позориште (20. новембар)

1958.

Сећање на два понедељка, Артур Милер – Београдско драмско позориште (15. март)

Породица Арлекин, Клод Сантели – Београдско драмско позориште (11. новембар)

1960.

Плачи вољена земљо, Алан Патон, Максвел Андерсон – Савремено позориште, Сцена на Црвеном крсту (22. април)

1961.

Лов на гавранове, Ежен Лабиш – Савремено позориште, Сцена на Теразијама (30. јануар)

Лаку ноћ, Бетина, Пјетро Гаринели, Сандро Ђованини (мјузикл) – Савремено позориште, Сцена на Црвеном крсту (25. мај)

1962.

Доживљаји Вука Бубала, Бранко Ћопић – Савремено позориште, Сцена на Теразијама (29. април)

Андора, Макс Фриш – Савремено позориште, Сцена на Црвеном крсту (17. новембар)

1963.

Нова земља, Јулиуш Волски – Београдско позориште лутака¹ (8. октобар)

¹ Позориште је мењало назив током неколико деценија постојања: Позориште лутака НР Србије (1948–1952), Београдско

1964.

Слатка Ирма, Александар Брефор, Маргарет Моно (мјузикл) – Савремено позориште, Сцена на Црвеном крсту (12. јануар)

1965.

Позабави се Амелијом, Жорж Фејдо – Српско народно позориште, Нови Сад (14. мај)
Доживљаји мачка Тоше, Бранко Ћопић – Београдско позориште лутака (27. мај)

1966.

Карневал, Мајкл Стјуарт (мјузикл) – Савремено позориште, Сцена на Теразијама (15. децембар)

1967.

Градић Веселјак, Душица Манојловић – Београдско позориште лутака (28. март)

1968.

Све, све, али занат, Драгутин Добричанин – Мало позориште (25. децембар)

1969.

Пенџери равнице, Зоран Петровић – Атеље 212 (8. фебруар)

1970.

Госпођа министарка, Бранислав Нушић – Народно позориште, Ужице (1. фебруар)
Нова земља, Јулиуш Волски – Мало позориште (21. фебруар)
Лимунада Џо, Јиржи Брдечка – Позориште „Бошко Буха“ (15. јун)
Пенџери равнице, Зоран Петровић – Народно позориште Зајечар–Бор², Зајечар (5. децембар)

1971.

Крмећи кас, Александар Поповић – Народно позориште Зајечар–Бор, Зајечар (10. април)
Пенџери равнице, Зоран Петровић – Народно позориште, Суботица (27. мај)
Коломба, Жан Ануј – Народно позориште, Београд (16. децембар)
Коломба, Жан Ануј – Крушевачко позориште (1971–1972)

1972.

Рањени орао или Смеју ли девојке допустити пробу пре брака, Мир-Јам, Борислав Михајловић Михиз – Атеље 212 (12. март)
Доживљаји мачка Тоше, Бранко Ћопић – Позориште лутака, Ниш (25. децембар)

1973.

Женски разговори, Душан Радовић – Савремено позориште, Сцена на Теразијама (15. март)

марионетско позориште (1952–1962), Београдско позориште лутака (1962–1967), Мало позориште (1967–1984) и данас познато као Мало позориште „Душко Радовић“.

² Данашње Народно позориште Тимочке Крајине „Зоран Радмиловић“.

Женски разговори, Душан Радовић – Народно позориште, Суботица (26. мај)
Баба рога, Љубивоје Ршумовић – Мало позориште (27. новембар)

1974.

Доживљаји мачка Тоше, Бранко Ћопић – Народно позориште „Тоша Јовановић“, Зрењанин (29. јун)
Tosa Macska Kalandjai, Бранко Ћопић – Народно позориште „Тоша Јовановић“, Зрењанин (23. новембар)

1980.

Везана врећа, Жорж Фејдо – Позориште на Теразијама (28. јануар)

1984.

Мој дечко, Сенди Вилсон (мјузикл) – Позориште на Теразијама (24. октобар)

1986.

Оптужени Пера Тодоровић, Борислав Михајловић Михиз – Атеље 212 (8. март)
Волим своју жену, Стјуарт, Колмен (мјузикл) – Позориште на Теразијама (26. септембар)

1988.

Позив у дворац, Жан Ануј – Позориште на Теразијама (6. новембар)

1990.

Неки то воле вруће, Питер Стоун, Боб Мерил, Џул Стајн (мјузикл) – Позориште на Теразијама (27. децембар)

1993.

Кабаре, Кристофер Ишервуд (мјузикл), коредитељ Алиса Стојановић – Позориште на Теразијама (21. јун)

1994.

Катарина, Фелисијен Марсо – Атеље 212, прослава 50 година уметничког стваралаштва Соје Јовановић (28. мај)

1999.

Умрла је госпођа мајка госпођина, Жорж Фејдо – Позориште на Теразијама (26. новембар)

2007.

Неки то воле вруће, Питер Стоун, Боб Мерил, Џул Стајн (мјузикл) – Позориште на Теразијама (9. фебруар) – обнова у режији Светислава Гонцића и Радета Марјановића

Радио-режије

ЕМИСИЈЕ

1943. Дечји час

1950. Дечја радионица *Градић весељак*

1951, 1952. Дечја радовања

РАДИО-ДРАМЕ

Добри човек из Сечуана, Бертолт Брехт, 29. 11. 1954. (трајање 63)

Наследник, Добрица Ћосић, 1. 5. 1956. (трајање 63:40)

Љубав није шала, Алфред де Мисе, 25. 5. 1959. (трајање 52:30)

Плачи вољена земљо, Алан Патон, Максвел Андерсон, 1. 1. 1960 (трајање 54:45)

Попустљиви љубавник, Грахам Грим, 9. 5. 1961. (трајање 39)

Мирна ноћ, Живорад Михајловић, 28. 9. 1961. (трајање 38:55)

Зло јури, Жак Одиберти, 24. 12. 1962. (трајање 55:24)

Обичан човек, Бранислав Нушић, 20. 6. 1965. (трајање 51:10)

Америка, Америка, шта то јавља Америка, Зоран Петровић, 1. 1. 1968. (трајање 50:55)

Сјај прозора, Зоран Петровић, 1. 4. 1968. (трајање 58:40)

Женски разговори, Душан Радовић, 16. 5. 1975. (трајање 52:55)

Затвореник, Алвин Клод, 1. 12. 1977. (трајање 36)

Љубавно писмо, Коста Трифковић, 1. 1. 1979. (трајање 37)

Награде

Међу првим авангардним редитељима и високо котирана на лествици остварења, Соја Јовановић је занемарена у броју позоришних награда. Оне су сваком ствараоцу важне као осврт на достигнућа и даљи подстицај.

„Награда је и те како ВЕЛИКА и пријатна. Али, као да сам, заиста, изишла из свог тока, натерана да погледам иза себе. Ми смо као орачи: бразда се вуче и увек види она која ће уследити, а готово никад не осврне и провери како су претходне заоране. Сада: Поглед уназад. Истина, то су моменти од којих практичари, а ми смо такви, беже. Ипак, нећу застати.“

Соја Јовановић, *Недељне новости*, 1973.

Награда за режију представе *Сумњиво лице*, 1948.

Прва награда / Златна медаља „Арена“ за режију филма *Поп Ђира и поп Спира*, Фестивал југословенског филма у Пули, 1957.

Награда за режију филма *Орлови рано лете*, Међународни фестивал дечјег филма у Москви, 1967.

Златна значка „Нушићијаде“, 1970.

Седмојулска награда, 1973.

„Сребрна нимфа“ за најбољу дечју ТВ емисију „Lucky“ Међународни фестивал у Монте Карлу, 1975.

Сребрна плакета Загреб студија за најгледанију ТВ серију *Осма офанзива*, 1980.

„Златни ћуран“ за режију представе *Неки то воле вруће*, 1991.

Награда публике за најбољи ТВ филм и режију *Извињавамо се, много се извињавамо*, поводом прославе 35 година ТВ драме, 1993.

Награда „Бојан Ступица“ Савеза драмских уметника Србије за представу *Кабаре*, 1994.

Плакета „Мата Милошевић“, 1996.

Библиографија

Коришћени су подаци и цитати из часописа, позоришних монографија и новинских исечака:

„Režiranje mi je draže. . . ; Gosti”. *Večernje novine*, Sarajevo, 29. 1. 1986.

„U pozorište ulazim kao vernik u hram; Soja Jovanović ponovo snima „Pop Ćiru i pop Spiru” – ali sada za televiziju”. *Intervju*, 4. 3. 1983.

„Била ми мала рука, интервју – портрет”. *Врачарски гласник*, бр. 23, децембар–јануар 1998.

„Доајен на Теразијама; Соја Јовановић поново режира”. *Политика*, 7. 6. 1999.

„Ружица Сокић игра Мир-Јам; адаптација романа *Рањени орао*”, *Вечерње новости*, 18. 1. 1971.

„Сећања што живот значе”. *Политика Базар*, 15. 2. 1979.

„Сунчана страна хумора”. *Вен*, Сарајево, 22. 2. 1979.

„Умрла Соја Јовановић”. *Данас*, 23. 4. 2002.

<http://teatroslov.mpus.org.rs>

Адамовић, Д. „Трагајући за новим; Анкета: ко је на вас пресудно утицао и зашто”. *Политика*, 13. 4. 1975.

Боснић, Олга. „Мајсторица поетског хумора у слици и речи”. *Политика*, 16. 12. 1991.

В. , Сл. „Пола века прва; Са редитељком Сојом Јовановић, поводом награде 'Бојан Ступица'”. *Вечерње новости*, 12. 6. 1994.

Винавер, Станислав. „Колomba од Ануја”, Позориште. *Република*, 1. 3. 1955.

Волк, Петар. „Неки то воле вруће”. *Илустрована политика*, 22. 1. 1991.

Волк, Хаџи Петар. „Умрла је госпођа мајка госпођина”. *Илустрована политика*, 4. 12. 1999.

Г. , Б. „Склад врлина; Соја Јовановић добитник награде 'Бојан Ступица'”. *Политика експрес*, 14. 5. 1994.

Ђокић, Светлана. „Позориште је позив на игру; Сусрети: Соја Јовановић”. *Политика*, 31. 10. 1993.

И. , Б. „Породица Арлекин у Београдском драмском позоришту”. *Политика*, 10. 11. 1958.

Илић, Тихомир. „Везана врећа”. *Политика експрес*, 27. 4. 1980.

Илић, Тихомир. „Позив у дворац”. *Јеж*, 16. 12. 1988.

Илић, Тихомир. „Улазак у Европу преко Теразија, Цео свет је позорница”. *Јеж*, 18. 1. 1991.

К. , Д. „Соја Јовановић – слободан уметник; После уваженог отказа у Савременом позоришту”. *Вечерње новости*, 11. 2. 1964.

К. , М. „Соја није уморна”. *Илустрована политика*, 7. 9. 1996.

Кинотека: програм Југословенске кинотеке, Београд: Југословенска кинотека, бр. 62, фебруар 2022.

Купрес, Р. „Заборав, највећа срећа човекова; Соја Јовановић. Жива легенда југословенског позо-

- ришта и кинематографије". *Глас јавности*, 30. 12. 1999.
- Курјак Павићевић, Олга. „Радионица највеће позоришне чаробнице; Соја Јовановић, редитељ, интервју". *Ана*, јун 1994.
- Латиновић, Зора. „Хумором против зла; In memoriam: Соја Јовановић (1922–2002)". НИН, 25. 4. 2002.
- М. , Ст. „Један тренутак са. . . Сојом Јовановић". НИН, 4. 4. 1954.
- Милосављевић, Александар. „Живот је кабаре, позоришна премијера". *Политика*, 1993.
- Милосављевић, Александар. „Ненаметљива режија", *Катарина*. 5. 7. 1994.
- Милосављевић, Александар. „Ненаметљива режија", *Умрла је госпођина мајка. Политика*, 1. 12. 1999.
- Мирковић, Милосав. „Соја Јовановић: Ивањица ће бити престоница смеха; Лето пролази, шта спремате за јесен". *Експрес*, 28. 7. 1968.
- Мирковић, Милосав. „Торта од сто јаја". *Експрес*, 10. 2. 1969.
- Нешић, Анастас. „Смех као хлеб: Разговор за недељу – са Сојом Јовановић". *Недељне новости*, 8. 7. 1973.
- Нешић, Слободанка. „У комшилуку". НИН, Београд, 21. 2. 1971.
- Пор, Валерија. „За Соју нема кризе; премијера филма 'Силом отац' предвиђа се за јануар". *Експрес*, 16. 11. 1969.
- Путник, Радомир. „Демодирана трампа". *Политика*, 18. 12. 1987.
- Р. Р. , „Одлазак Соје Јовановић; Јуче у Београду преминула наша прва редитељка дугометражних филмова". *Глас јавности*, 23. 4. 2002.
- Р. , К. „Режија дуга пола века; поводом смрти редитељке Соје Јовановић". *Блиц*, 24. 4. 2002.
- Ристовић, Мирјана. „У свему прва; In memoriam, Соја Јовановић позоришни, телевизијски и филмски редитељ (1922–2002)". *Борба*, 24. 4. 2002.
- Стаменковић, Владимир. „Сентиментална романса". *Књижевне новине*, 4. 4. 1958.
- Станковић, Душан. „Пркос је симбол живота; Соја Јовановић, редитељ обновљеног мјузикла 'Кабаре'". *Вечерње новости*, 7. 3. 1999.
- Тасић, Ана. „Реконструкција прошлости". *Политика*, 5. 4. 2015.
- Театрон*, Музеј позоришне уметности Србије (1998), бр. 103.
- Томић, М. „Соји Јовановић Седмојулску награду!". *Политика експрес*, 20. 6. 1979.
- Томић, М. „Уметност испуњена оптимизмом; Сусрети с уметницима (са Сојом Јовановић, добитником Седмојулске награде)". *Политика*, 18. 12. 1973.
- Траиловић, Мира. „Насловна страна". *Београдске новине*, 9. 11. 1952.
- Ђирилов, Јован. „Велики класик Соја Јовановић". *News*, 8. 5. 2002.
- Ђирилов, Јован. „Мјузикл мимо времена (*Мој дечко*)". *Политика*, 27. 9. 1984.
- Финци, Ели. „Плачи вољена земљо". *Политика*, 28. 2. 1954.
- Цвејић, Владимир. *Откривање очигледног: невероватна, немогућа и чудесна судбина Академског позоришта 1922–2020*. Београд: 2020.
- Чолић, Милутин. „Софија Соја Јовановић: Смех наш насушни (1–9)". *Политика*, 16. 5 – 24. 5. 2002.

Захвалница

Посебно хвала за стручну и пријатељску помоћ, за уступљене материјале и усмено и писано пренета лична сећања о животу и уметности Соје Јовановић:

Дом културе Ивањица

Библиотека „Светислав Вуловић“, Завичајно одељење, Ивањица

Историјски архив Београда

Југословенска кинотека

Мало позориште „Душко Радовић“

Народно позориште „Тоша Јовановић“, Зрењанин

Народно позориште Ниш

Народно позориште Тимочке Крајине „Зоран Радмиловић“, Зајечар

Позориште „Бошко Буха“

Позориште на Теразијама

Pula Film Festival

Радио Београд

Српско народно позориште

Ирина Кондић, кустос (Југословенска кинотека)

Милена Лесковац (СНП, Архив)

Ивана Медиговић (Позориште на Теразијама)

Спасоје Ж. Миловановић, директор (Народно позориште, Ниш)

Тамара Милосављевић (Народно позориште, Ниш, Библиотека)

Весна Перић, уредник Драмског програма (Радио Београд)

Емилија Перуничкић (библиотека „Светислав Вуловић“, Завичајно одељење, Ивањица)

Санела Плишко (Пула филм фестивал)

Ивана Кукољ Соларов (Народно позориште „Тоша Јовановић“, Зрењанин)

Миодраг Табачки, сценограф и костимограф

Јован Царан Денис, луткар, глумац, аутор, редитељ, аниматор и драгоцени архивар из Зрењанина

Владимир Цвејић, глумац и редитељ

Издавач

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
Господар Јевремова 19
11000 Београд
office@mpus.org.rs
www.mpus.org.rs

Главни и одговорни уредник

Весна Буројевић, директор

Аутор каталога и изложбе

мр Александра Милошевић, музејски саветник

Лектор и коректор

Александра Јакшић

Дизајн изложбе и каталога

Милан М. Милошевић
за SOFT GRAF

Технички сарадник

Ненад Јанковић

Штампа

ГИП Илијанум, Шид

Тираж

300 примерака

Фотографије на корицама

Лаку ноћ, Бетина (1961)
Неки то воле вруће (1990)
Кабаре (1993)

Реализацију изложбе и каталога омогућило
Министарство културе и информисања
Републике Србије

Ово дело је лиценцирано
Creative Commons лиценцом

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

792.071.2.027:929 Јовановић С.(083.824)

МИЛОШЕВИЋ, Александра, 1972-

Соја Јовановић : позоришно дело : 1922-2022 : изложба поводом
100 година од рођења и 20 година од смрти / аутор изложбе и каталога
Александра Милошевић. - Београд : Музеј позоришне уметности Србије,
2022 (Шид : Илијанум). - 48 стр. : фотогр. ; 23 cm

Слике С. Јовановић. - Тираж 300. - Библиографија: стр. 45-46.

ISBN 978-86-80954-13-4

а) Јовановић, Софија (1922-2002) - Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 82154249

www.mpus.org.rs